

Raad voor Maatschappelijk Welzijn Scherpenheuvel-Zichem - 27 maart 2025
Toegevoegd agendapunt: De aftopping van het equivalent leefloon

1. TOELICHTING

Personen die geen recht hebben op maatschappelijke integratie, en dus geen recht hebben op het leefloon zoals bepaald in de RMI-wet¹, kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op financiële steun onder de vorm van een equivalent leefloon.

In menig OCMW worden het leefloon en het equivalent leefloon op dezelfde of op een zeer gelijkaardige manier berekend, ook in Scherpenheuvel-Zichem. Niettemin hoeft het equivalent leefloon niet op dezelfde manier berekend te worden als het leefloon.

Wat het leefloon betreft, bepaalt de RMI-wet (art. 14) heel concreet op welke leefloonbedragen een samenwonende, een alleenstaande of een persoon met gezinslast recht hebben. Deze bedragen zijn maximumbedragen waarop een middelentoets wordt toegepast.

Voor het equivalent leefloon is dit niet het geval. De organieke OCMW-wet vraagt om te garanderen dat eenieder een leven kan leiden “dat beantwoordt aan de menselijke waardigheid”, maar bepaalt niet welk equivalent leefloonbedrag hieraan gekoppeld moet worden². De OCMW’s beschikken dus over een appreciatiebevoegdheid om dit zelf in te vullen.

Verschillende maatstaven omschrijven welk inkomen een huishouden precies nodig heeft om een menswaardig leven te kunnen leiden. Reeds lang bestaat er de EU-SILC armoededrempel, waar de Europese Unie en Eurostat gebruik van maken. Deze definieert armoede als een inkomen dat lager ligt dan 60% van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar huishoudinkomen.

Recenter werden door CEBUD, een onderzoeksgroep die verbonden is aan de Thomas More-hogeschool, de referentiebudgetten ontwikkeld. De referentiebudgetten maken gebruik van korven van goederen en diensten die aangeven welk bedrag een gezin minimaal nodig zou hebben om menswaardig te kunnen leven.

Deze referentiebudgetten worden ook gebruikt in de REMI-tool: een softwaretool die verschillende OCMW’s, ook het OCMW van Scherpenheuvel-Zichem, gebruikt voor de berekening van bepaalde vormen van aanvullende steun. Aan de hand van deze REMI-tool kan een OCMW referentiebudgetten berekenen voor elk gezin, rekening houdend met de verschillende inkomsten en uitgaven van dit gezin.

Om te vermijden dat de toekenning van een equivalent leefloon ertoe zou leiden dat huishoudens overmatige steun ontvangen of dat de stap naar werk ontmoedigd wordt, lijkt het ons wenselijk dat de berekeningswijze van het equivalent leefloon wordt aangepast zodat het toegekende bedrag per huishouden wordt afgetopt, net zoals in andere gemeenten al gebeurde. Hieronder lichten we nader toe waarom we een aftopping van het equivalent leefloon wenselijk achten.

¹ Wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie

² Art. 1, Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn.

2. **MOTIVERING**

Ongeacht welke bestaande maatstaf men hanteert om te bepalen welk inkomen een gezin nodig heeft om een menswaardig leven te leiden, valt het op dat bepaalde toegekende leefloonbedragen, die vandaag worden toegekend, dit noodzakelijke bedrag ruim overschrijden.

Dit probleem doet zich vooral voor wanneer meerdere volwassen familieleden op hetzelfde adres samenwonen. Het ontstaat vaak doordat meerderjarige, al dan niet studerende, inwonende kinderen vanaf de leeftijd van 18 jaar ook een leefloon kunnen aanvragen. Dit probleem doet zich ook voor in andere situaties waarin veel volwassenen op hetzelfde adres samenwonen.

Bij deze een voorbeeld ter illustratie:

- Een alleenstaande moeder met één minderjarige zoon en drie meerderjarige zonen wonen samen. Volgens de budgetcalculator van CEBUD zou dit gezin nood hebben aan een inkomen van 3134,35 euro per maand om een menswaardig leven te leiden³. Als de volwassen gezinsleden zouden aankloppen voor een (equivalent) leefloon bij het OCMW, dan zou dit gezin in totaal echter 4404,46 euro per maand ontvangen⁴ (4584,65 euro als je het groeipakket van 180,19 euro voor het minderjarige kind meerekent).

Het toekennen van equivalente leefloonbedragen die ver uitstijgen boven wat nodig is om een menswaardig leven te leiden is – om meerdere redenen – niet wenselijk:

- Het bemoeilijkt de stap naar werk: Begeleiding naar werk of maatschappelijke integratie wordt moeilijker wanneer sociale bijstand bijna evenveel oplevert als een zelf verdiend inkomen op de arbeidsmarkt. Zeker als je er rekening mee houdt dat de stap naar werk niet alleen het verlies van het leefloon betekent, maar ook nog andere nadelen met zich meebrengt. Als de volwassenen in bovenstaand voorbeeld allen zouden werken en uit arbeid inkomsten zouden vergaren die hun leefloonbedrag evenaren, dan zouden ze immers niet alleen hun (equivalent) leefloon verliezen, maar ook het recht op andere vormen van sociale steun (zoals het sociaal tarief voor gas en elektriciteit). Bovendien zouden ze minder vrije tijd hebben en extra kosten moeten maken, bijvoorbeeld voor vervoer naar het werk. Dergelijke hoge steunbedragen ontmoedigen dus de stap naar werk.
- Probleem met billijkheid en rechtvaardigheid: Merk op dat het bedrag van 4404 euro in bovenstaand voorbeeld hoger ligt dan twee maal het bruto minimumloon van een voltijds werkende⁵. Er bestaan gezinnen met twee voltijds werkende ouders en drie kinderen die het met evenveel of zelfs minder inkomen moeten stellen. Aan mensen die niet werken en geen sociale rechten hebben opgebouwd financiële steun toekennen die even hoog of zelfs hoger ligt dan wat een gelijkaardig tweeverdienersgezin van voltijds werkenden verdient, ondergraaft het draagvlak voor ons sociaal bijstandsstelsel.

³ <https://thomasmore.be/nl/expertisecentrum-budget-en-financieel-welzijn/tool/budgetcalculator>, we gaan uit van een scenario met een afbetaalde eigen woning met een laag kadastraal inkomen en van een situatie waarbij de volwassen zonen niet studeren.

⁴ 1776,07 euro voor de moeder (gezinslast) + drie maal 876,13 euro voor de drie volwassen zonen (samenwonend).

⁵ Deze bedraagt 2111,89 euro sinds februari 2025.

- Risico op welvaartstoerisme: In het bijzonder voor het equivalent leefloon geldt dat de toekenning van hoge equivalente leefloonbedragen per huishouden een argument kan zijn voor nieuwkomers om zich te vestigen in een bepaald land of in een bepaalde gemeente.

Zoals eerder vermeld, kan een OCMW voor de doelgroep die krachtens de RMI-wet recht heeft op een leefloon niet afwijken van de wettelijk vastgelegde leefloonbedragen en van de gebruikelijke berekeningswijze. Voor het equivalent leefloon is dit wel mogelijk. We kunnen er dus voor kiezen om de onwenselijke neveneffecten die de gebruikelijke berekeningswijze van het equivalent leefloon met zich meebrengt in Scherpenheuvel-Zichem aan te pakken.

3. VOORSTEL: AFTOPPING VAN HET EQUIVALENT LEEFLOON PER HUISHOUDEN

Om bovenvermelde redenen hebben verschillende gemeenten, zoals Antwerpen⁶ en Dendermonde⁷, al werk gemaakt van een aftopping van het bedrag van het equivalent leefloon. In Antwerpen gebeurt de aftopping op basis van de referentiebudgetten van de REMI-tool, in Dendermonde gebruikt men een zelf ontwikkelde maatstaf die eveneens op sociaalwetenschappelijk onderzoek gebaseerd is.

Het vast bureau werkt in afstemming met de sociale dienst best volgens eigen inzichten de toepassingsregels en de berekeningswijze van een dergelijke aftopping uit op maat van onze stad. Voorbeelden uit andere gemeenten kunnen niettemin als inspiratiebron dienen.

Ter illustratie, in Antwerpen gebeurt de aftopping van het equivalent leefloon op basis van de volgende principes:

- In een eerste stap wordt op basis van de REMI-tool het referentiebudget voor een huishouden berekend. Tegelijkertijd wordt ook berekend op welk bedrag de leden van het huishouden recht zouden hebben indien zij aanspraak zouden maken op een leefloon in toepassing van de RMI-wet. Als het referentiebudget lager ligt dan het theoretische leefloonbedrag volgens de RMI-wet, wordt het toegekende bedrag voor het huishouden afgetopt op dit referentiebudget. Ligt dit referentiebudget hoger, dan wordt het theoretische leefloonbedrag als basis genomen.
- Vervolgens wordt het bedrag waarop het leefloon wordt afgetopt gedeeld door het aantal leden van het huishouden. Zo wordt dan bepaald welk bedrag aan elk van de aanvragers individueel wordt toegekend. Alle andere inkomens van de leden van het huishouden (zowel inkomsten uit arbeid als uit sociale uitkeringen) worden vervolgens in mindering gebracht hiervan. In eerste instantie van de persoon die over deze inkomsten beschikt zelf (tot op het niveau van het berekende equivalente leefloon), vervolgens van de andere inwonenden. Merk op dat hierbij in principe alle inkomsten van andere leden van het huishouden in rekening worden gebracht, niet enkel van de partner, ascendenten en descendenten⁸.

Het aftoppen van het leefloon per huishouden impliceert dat bij de berekening van het equivalent leefloon niet langer enkel de inkomsten van ascendenten of descendenten in rekening worden gebracht, maar wel van alle leden van het huishouden. Alleen zo is een consequente aftopping per huishouden immers mogelijk. Hiervan kan, om redenen van redelijkheid en billijkheid, uiteraard wel

⁶ Besluit RMW van Antwerpen van 25 september 2023.

⁷ Besluit RMW van Dendermonde van 16 april 2024.

⁸ In Antwerpen bestaat wel een aangepaste regeling bij samenwonen zonder familiale band: ook bij hen is er sprake van een aftopping, maar de inkomsten worden niet in mindering gebracht van niet-familieleden.

afgeweken worden in specifieke situaties. Zo houdt men in Antwerpen geen rekening met bepaalde inkomsten, zoals inkomsten uit studentenarbeid van inwonende kinderen die zelf geen equivalent leefloon aanvragen.

Om discriminatie tussen de doelgroep van het leefloon en het equivalent leefloon te vermijden, is het uiteraard nodig dat het referentiebudget of een andere maatstaf niet gebruikt wordt om méér steun toe te kennen aan de doelgroep van het equivalent leefloon dan wordt toegekend aan personen met een recht op leefloon zoals bepaald in de RMI-wet. Ook niet als die maatstaf zou aangeven dat steun die hoger ligt dan dit leefloonbedrag aangewezen zou zijn.

Het lijkt ons wenselijk dat ook in Scherpenheuvel-Zichem het equivalent leefloon wordt afgetopt. Het vast bureau en de sociale dienst kunnen hierrond een afsprakenkader opmaken volgens eigen inzichten en op maat van onze stad. In dit afsprakenkader kan, onder andere, de maatstaf voor een menswaardig inkomen omschreven worden die gehanteerd zal worden om het equivalent leefloon af te toppen, alsook de berekeningswijze en toepassingsregels van deze aftopping. Het afsprakenkader dat wordt uitgewerkt kan vervolgens geformaliseerd worden door kennisgeving aan en/of goedkeuring door het BCSD, het vast bureau en de raad voor maatschappelijk welzijn.

4. **BESLUIT**

Art. 1

Het vast bureau zal, in afstemming met de sociale dienst, een afsprakenkader uitwerken waarin het equivalent leefloon per huishouden wordt afgetopt.

Hierbij worden de volgende logische uitgangspunten in acht genomen:

- Het toegekende bedrag aan equivalent leefloon per huishouden wordt afgetopt op basis van een maatstaf die omschrijft welk bedrag moet volstaan om een menswaardig bestaan te garanderen. De referentiebudgetten die gebruikt worden in het kader van de REMI-tool kunnen hierbij als maatstaf worden gebruikt, maar het vast bureau kan ook voor een andere maatstaf kiezen.
- Alle inkomens van de personen die deel uitmaken van een huishouden worden in principe bij deze aftopping in rekening gebracht. Op deze regel kan het vast bureau, om redenen van billijkheid en redelijkheid, wel uitzonderingen voorzien.
- Het aftoppen van het equivalent leefloon op basis van een maatstaf die omschrijft wat nodig is om een menswaardig leven te garanderen mag er nooit toe leiden dat een equivalent leefloonbedrag zou worden toegekend dat hoger ligt dan het leefloonbedrag dat wordt toegekend aan personen met een recht op leefloon krachtens de RMI-wet.